

Triticum spelta miskend

Marc Buydens: 'Spelt leert wit blauwen opnieuw herkauwen'

Rundveebedrijven in Wallonië passen spelt al vele jaren in het rantsoen van jongvee in. Onderzoek toonde aan dat spelt door zijn structuur een stimulerend effect heeft op de ontwikkeling en de penswerking van het jongvee. Ook in Vlaanderen wordt dit graan meer en meer in teelt gebracht.

Spelt is een oud tarweras dat gekenmerkt wordt door een lange, slanke aar. Al in de late steentijd werd er spelt verbouwd, nog vóór tarwe. België, en vooral dan Wallonië, is met 7000 hectaren de grootste speltproducent ter wereld. Tot in de jaren dertig werd spelt ook in Nederland en vooral in Zuid-Duitsland verbouwd. Spelt is een graangewas dat minder goed kunstmest verdraagt en mede daardoor plaats heeft moeten ruimen voor tarwe. Spelt levert een eiwitrijk meel (eiwitgehalte tussen 12 en 15 procent) met een hoog glutengehalte en is daardoor uitermate geschikt om brood van te bakken. De boer krijgt voor spelt een hogere prijs (250 euro per ton) dan voor tarwe (90 euro per ton), ook omdat spelt zeer interessant is als veevoeder. Spelt bevat gemid-

deld 62 procent koolhydraten, 8,8 procent vezels, 12 procent eiwit en 2,7 procent eiwit. Onderzoek toonde aan dat spelt door zijn rijke vezelstructuur een stimulerend effect heeft op de ontwikkeling en de penswerking van jongvee. Het kaf en de pellen bevatten bovendien minerale zouten, oligo-elementen, eiwitten en vitaminen, vooral vitamine B. Vanwege het hoge gehalte aan vezels kan spelt in het rantsoen in grotere mate dan de klassieke granen worden gevoerd zonder kans op pensverzuring (acidose) of stofwisselingsstoringen.

Niet dik, wel betere groei

Witblauwfokker Marc Buydens uit Geetbets heeft in het najaar 2005 voor de derde maal spelt gezaaid, ongeveer acht hectare. Marc Buydens: 'De eerste maal dat ik spelt zaaide was in 2004 als volggewas van aardappelen; we hadden toen zo'n 5 hectare zandleemgrond ingezaaid met de voederspeltvariëteit Cosmos. Het leverde ons 11 tot 12 ton op per hectare. In 2005 hebben we 15 hectare in zandgrond ingezaaid na dorsmais, wat een uiteindelijk rendement opleverde van gemiddeld 9,6 ton per hectare.'

Buydens ging spelt verbouwen na een bedrijfsbezoek in Wallonië. 'Daar leerde ik dat spelt een aanbrenner is van ruwe celstof en daardoor ideaal is in de opfok. Omdat spelt duurder is in aankoop dan zelfgewonnen graan zijn we het zelf gaan verbouwen.'

Spelt is uitermate geschikt voor het jongvee

De teelttechniek van spelt in een notendop

Spelt wordt geteeld als wintergraan. De optimale zaaiperiode loopt van eind september tot begin november. Latere zaai is mogelijk tot eind november-begin december, afhankelijk van de grond- en klimaatomstandigheden. Spelt wordt geoogst in augustus. Oogsten kan enkel overdag omdat de sterke speltstengels gemakkelijk rond de trommel van de maai-dorser draaien. Het opbrengstniveau zit gemiddeld rond de zeven tot acht ton per hectare, maar oogsten tot twaalf ton zijn niet onmogelijk. Vroege zaai garandeert de hoogste opbrengsten. De optimale zaaidichtheid voor uitzaai op rij en op een normaal zaaitijdstip schommelt rond de 300-350 zaden per m², dat is een hoe-

veelheid zaaizaad van 200 tot 300 kg per ha. De zaaidichtheid dient te worden verhoogd naarmate later of onder minder gunstige omstandigheden wordt uitgezaaid (10 tot 20 procent). Het is sterk aan te raden gebruik te maken van gesorteerd en ontsmet zaaizaad. Dit garandeert de kiemkracht en een goede, gelijkmatige opkomst.

Stikstofbemesting

Spelt wordt onder normale teeltvoorwaarden verbouwd als volggewas na bieten, mais of aardappelen binnen een klassieke hakvruchten-granenrotatie. Binnen deze rotatie wordt normaal 30 ton stalmest of een equivalent daarvan op het veld gebracht, als bron van organische bemesting

(humus) vóór de inzaai van de voorvrucht (bieten, mais, gras). Het speltgewas vraagt binnen dit systeem een totale stikstofgift van 100 tot 120 eenheden om het vereiste economisch rendabele productieniveau te halen.

De beste manier om correct te voldoen aan de N(stikstof)-behoefte van het gewas is zich te baseren op een N-profielanalyse van de bodem in het voorjaar. De N-voorraad in een akker is namelijk zeer dynamisch als gevolg van mineralisatie en uitspoeling tijdens de wintermaanden.

Fractionering

De best aangepaste stikstoffractionering bestaat uit drie beurten:

- een eerste gift als startbemesting in het voorjaar (begin maart, bij de hergroei van het gewas), ongeveer twee vijfde van de totale dosis, bij het uitstoeien. Deze eerste fractie is bovendien een hulpmiddel om de gewasstand na de winter bij te sturen;
- een tweede stikstofgift, ongeveer een vijfde van de totale dosis bij het doorschieten, half april;
- een derde gift eind mei, van belang voor de korrelvulling en het eiwitgehalte, ongeveer twee vijfde van de totale dosis.

Onkruidbestrijding

Voor de onkruidbestrijding in spelt gelden dezelfde richtlijnen als voor die in

wintertarwe. Onkruidgrassen kunnen het best zo vroeg mogelijk in het najaar worden aangepakt met de bekende bodemherbiciden (ureumverbindingen zoals isoproturon).

Dicotylen worden over het algemeen vlot opgeruimd door het inzetten van de gepaste dicotylenmiddelen. Het is hiertoe van belang dat de akkerbouwer voldoende vertrouwd is met de plaatselijke onkruidflora en zijn bestrijdingsstrategie op basis hiervan opstelt.

Algemeen geldt dat een vroege behandeling (onkruiden in kiembladstadium) het meest efficiënt en rendabel is. Net zoals in de tarweteelt maken de nieuwere herbiciden ook een eenmalige voorjaarsbe-

strijding begin maart in na-opkomst mogelijk en financieel aanvaardbaar.

Groeiregulatie

De noodzaak van een redelijk hoge stikstofgift voor een economisch rendabel productieniveau heeft tot gevolg dat er voldoende aandacht moet besteed worden aan een adequate groeiregulatie. Het gewas beschikt over een zeer grote groei-kracht en om die reden moet zeker één groeiregulerende behandeling worden gegeven.

Het toepassen van een groeiregulator heeft als doel de stengels van het gewas te

De teelttechniek is volgens Buydens gelijk aan de techniek voor wintergraan: een eerste fractie van 60 eenheden stikstof wordt in maart-april toegediend bij de herstart van de groei, een tweede fractie van 60 eenheden eind april-begin mei en de laatste 60 eenheden stikstof vóór de aarvorming. De veehouder spuit het gewas tweemaal kort: een eerste maal in april na uitstoeling en een tweede maal bij het strekken van de halm. Onkruiden worden éénmaal bestreden in vooropkomst. Het eerste jaar werd het graan vochtig geoogst om transport van en naar de molen te vermijden en het product zelf te kunnen bewaren. Maar dit resulteerde in verlies aan korrels. 'De onderste korrels bleven hangen in de onvoldoende afgerijpte aar,' legt de veehouder uit. 'Bovendien bleef het spijsverteringsbevorderend effect uit; door het vochtige graan was er weinig spekselopname in de pens.' Het tweede en derde jaar oogstte Marc Buydens de spelt droog aan 12 procent vocht. 'Houd er rekening mee dat je bij het oogsten tweemaal zoveel vervoer nodig hebt,' zegt de zelfmengende veehouder waarschuwend, 'want de massa is zeer volumineus.' Na pletten en toevoeging van een beetje melasse wordt het graan in Geetbets in een graansilo opgeslagen.

Op het bedrijf, dat jaarlijks zo'n 160 kalvingen telt, vervoert men spelt aan de kalveren en het jongvee tot 14 à 16 maanden ouderdom. Marc Buydens: 'Wij vervoederen zeer veel spelt: vanaf tien dagen ouderdom bestaat tot vijftig procent van de kalvervlok uit spelt. Op speenleeftijd, op ongeveer tweeënhalve maand, nemen de dieren vier kilogram van deze mengeling op. Vanaf de vierde levensmaand tot 14 à 16 maanden krijgt elk dier nog anderhalf tot twee kilogram.' Welk verschil bij de dieren is er met vroeger merkbaar? 'Spelt leert de witblauwen opnieuw herkauwen. Het jongvee is niet zo dik meer, heeft een grotere buik, maar groeit beter door. De mest is prachtig ruw. De klassieke jongveebrokken zijn naar mijn inschatting te energierijk. Door het inpassen van spelt is de kostprijs per kilogram krachtvoer met ruim 10 procent gedaald', zegt Buydens.

Het beste graan voor groeiende dikbillen

Op het Belgisch-witblauwfokbedrijf Van de Wildebeek van Karen Lievens uit Welle heeft men al twee maal spelt verbouwd in de volgende rotatie: spelt, groenbemester, mais.

De eerste maal bracht het graan tien ton per hectare op, de tweede maal slechts zeven ton, ondanks dezelfde teelttechniek door de loonwerker. 'Zeven ton is een realistischer opbrengst', vertelt echtgenoot Raf Bombeek. 'Men had mij vooraf gewaarschuwd voor wisselvallige opbrengsten. De cultivars zijn niet zo veredeld als bij tarwe.' 'Maar spelt is het beste van alle granen voor groeiende dikbillen', zegt de veehouder, die tevens ook dierenarts is. 'Door spelt in het rantsoen te stoppen hebben we beduidend minder verteringsproblemen bij het jongvee.' Het speltgraan gaat hier naar een veevoederfabrikant en komt maximaal vermengd in het krachtvoer terug. 'Je mag ervan uitgaan dat de spelt ongeveer 33 procent deel uitmaakt van het krachtvoer voor het groeiende vee.'

In tegenstelling tot Buydens vervoedert Bombeek ook spelt via het krachtvoer aan zijn koeien. De veertig draagmoeders krijgen er per dag vijf kilogram mais, één kilogram gevitamineerd krachtvoer, waarin 20 procent spelt vevat zit, en daarnaast tweemaal daags gras/klaver voordroog. Maar niet alleen de korrel wordt door het rundvee goed opgenomen. 'Ook de opbrengst met 6000 kilogram speltstro per hectare en de kwaliteit ervan stemmen mij tot grote tevredenheid', besluit Raf Bombeek.

Spelt in de lift

Op het onderzoeksstation voor diervoeding ILVO/DVV te Melle (B.) is recent een proef gestart met spelt in het rantsoen van dikbillen. 'Maar het is nog veel te vroeg om enige conclusies te trekken', stelt onderzoeker Leo Fiems. 'Wat betreft energie- en eiwitwaarde zit spelt lager dan de klassieke granen; de eerste trend wijst op een hogere opname door het vee zodat de lagere waarden wel eens zou gecompenseerd kunnen worden. Definitieve conclusies verwachten we echter pas anno 2008.'

Spelt kan ook in bio geteeld worden. Dan hoeft het niet bemest te worden en hoeft geen halmverkort te worden gespoen. De opbrengst ligt dan wel beduidend lager en komt uit op zo'n vijf ton per hectare.

'Spelt heeft zeker een aantal troeven en heeft zowel in de menselijke voeding als in de dierenvoeding toekomst', zegt Fiems.

Guy Nantier

Vervolg van pagina 9

verstevenen en hierdoor legering te voorkomen. Legering treedt vooral op bij rasgevoeligheid, hoge stikstofgift en hoge zaaidichtheid. Een gelegerd gewas droogt moeilijk op, is moeilijk te dorsen, heeft vlug te lijden van onkruidvervuiling en de sapstroom wordt afgeremd wat kan leiden tot noodrijpheid. Als groeiregulator kan 1 liter per ha chloormequat (CCC) worden toegediend in het stadium einde uitstoeling-oprichten. Ook mogelijk zijn de producten op basis van ethefon. De halmverstevinger moet worden toegepast op een gewas in groei bij temperaturen boven 10° C.

Gewasbescherming

Op spelt treft men dezelfde ziekte-aantastingen aan als op tarwe: meeldauw, septoria, roesten, aarfusarium.

De belangrijkste ziekten zijn de roesten. Een fungicidebehandeling geeft echter bij gemiddelde ziektedruk slechts een minieme meeropbrengst (200 kg per hectare). De kosten van een fungicidebehandeling liggen – bespuitingskosten inbegrepen – rond de 100 euro per hectare en worden met dergelijke lage meeropbrengsten (0,2 ton per ha x 250 euro per ton = 25 euro) niet terugverdiend. Dit maakt spelt tot een low-inputteelt, zeer geschikt als graangewas binnen een biologische bedrijfsvoering. Indien door

roestdruk een behandeling nodig blijkt, kan geopteerd worden voor een middel op basis van triazool of mancozeb.

Bladluizen kunnen bij een te vroege inzaai voor problemen zorgen. De schadepremels waarbij een bladluisbestrijding rendabel is (percentages halmen bezet met bladluizen) zijn als volgt: najaar 6 procent, begin waterrijp 30 procent, begin deegrijp 35 procent en deegrijp 50 procent.

Niet alle insecticiden die in wintertarwe erkend zijn, zijn bruikbaar in spelt. Raadpleeg uw voorlichter.

Ir. J.-L. Lamont, min. VI. Gemeenschap, ABKL, voorlichting graanteelt